

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Lurøy

Emne: drikk til maten til kvardags Bygdelag:

Oppskr. av: Jørgen Kallseu

Gard:

(adresse): Hovi Land

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

5240

1. Mjölkk. Fåa gammal tid vart nok all mjölkk brukt i hushaldet, og da var det ofte at man spiste "file", römkkolle, med flatbød til. Her var römnen paa mjölka. I mange hus vart "filen" brukt til kvardagsmat til frukost, men i andre hus hvor ikke overfloden av mjölkk var saa stor, vart "file" bare brukt til söndags. Da meieriet vart starta i 1898x, vart det forbi med "filen". Naa maatte alle andelshavere sende mjölka til meieriet og fikk att den som var skummet. Den gikk dels i kalvene, dels vart den satt til aa bli tjukkmjölkk, som var en vanleg kost til frukost og none hos oss, i lag med flatbröd. Da meieriet etter förste vedenskrig vart lagt ned, gikk man i gang med saakalt smörmeieri og laga smöret heime. Da kom jo mjölka i bedre bruk, men oppdrettet av kalvene gjorde nok at mange vart like fattige paa god mjölkk som under meieriperioden.

2. Det var vanlig i riktig gammel tid der man hadde rikelig mjölk, at man brukte surmjölka tilk leskedrikk, men det vanlige var nok syreblanne til leskedrikk.
3. Man laga myse etter ostekokinga, bleng etter gammalostlaginga, og skyrr som man hedde i daller og tok med seg paa fiske for aa spise i lag med flatbröd. Saup vart nok av enkelte brukt til leskedrikk naar den vart blanna ut med vatn, ^pmen denne kjernemjölka var utmerket til mauikje tor aa koke saupgraut av. Alt dette er det naa blitt lite av, for krötterhaldet har blitt avtaker av mjölka i större grad enn i gamle dager. Mysedrikke er gaatt av bruk.

Öl.

4. For hundre aar sia vart det jamnt over byrgga öl i de fleste hus. naa er det bare sirupsölet tilbake, men mange kan være flinke til aa lage sirupöl. Kvardagsdrikk er det jo ikke, bare til helg eller som selskapsdrikk ved bordet. Det er nemlig sjelden at folk kjøper vörter-bajer eller pilseneröl. Det gamle ölet som man kring 1840 kunne brygge, var saa sterkt at man kunne bli beruset av det, vart det sagt. Slikt öl vart brygga til högtidshelgjene.

Kaffe.

5. Kaffen har nok vært i bruk hos oss i minst 130 aar, men det var en beskjednen bruk man gjorde av kaffen i vaare besteforeldres tid. Gamle folk kunne fortalle at fra 1870 aara var det vanleg aa steike rugknupp som i lag med sikori gav en slags kaffesmak. Dette vart det heilt slutt med kring aarhundreskiftet da kaffebruket var blitt svært alminnelig i alle hus, og naar sikoriebruket kom bort, vart jo kaffen mye bedre.
6. Kring 1890 maa en anse kaffebruket for alminnelig.
8. Kring aarhundreskiftet kjøpte man "raakaffe" og brente den i ei gryte, knuste den paa ei flat helle med ei flaske og slapp den paa kjelen naar den tok til aa koke. Sia vart den umalte kaffen heilt borte, og folk kjøpte brent kaffe som vart malt i ei vanleg kaffe-kvern. Kaffe blir naa brukt som vanleg busdrikk 3 ganger om dagen.

Mange liker aa klare kaffen med fiskeskinn, men ikke alle. Eggeskal blir ikke brukt til klaring, og salt tilsettes ikke, slik som i Nord-Rana. Ingen vet korleis det blir gaatt fram naar en skal "spaa" i koffegrus, men i 1890-aara var det en og anna kjerring som sat og glamte ner i den tomme koppen og sa dels hyggelige ord, dels mindre hyggelige til husmora.

9. Man bruker alltid sukker til kaffen. Det er i dag knuppsukker.

Kring aarhundreskiftet var det toppsukker. Kokt sukker har neppe blitt brukt hos oss, og kandissukker var bare noe lekkert sukker man helst ville forære kjæresten sin naar de var ute i lag.

10. Det er ikke ~~ka~~ alltid man bruker ~~x~~ flyte til kvardags i kaffen.

Som oftest bare heilmjolk. Vispa egg i kaffen har ikke blitt brukt.

11. Te. Labberblatte og kongote var av og til brukt kring aarhundreskiftet. I vaar tid kan en koke te av karve, lövetann og "kattrompe".

Det vanlige er karvete og ryllökte med sukker eller sirup i.

12. Brennevin. De gamle drikkeskikke maa sies være gaatt av bruk kring 1895 da totalavholdsbevegelsen tok de fleste, særlig litt eldre folk med. Ungdommen kan kanskje av og til kjøpe ei flaske, men vanleg er det ikke. D^yam til ekstra-arbeid eller dugnad er det for lenge sia blitt slutt med.

13. Nyare drikk. Det nye er spesielt kaffen. Ved fester blir nok atskillig brus kjøpt og drukket, selters atskillig mindre. Til kvardags er det utenkelig aa bruke selters eller noe slags öl til maten. Brus ansees helst som drikk for barn naar det er basar eller fest.

Jörgen Karlsen.

5240

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING